

بررسی عوامل مؤثر بر بحران رفتار دانشجویی و ارائه راهکار برای کاهش آن

دکتر نادر سلیمانی*^۱ و سمانه حسینی^۲

چکیده

هدف از اجرای این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر بحران رفتار دانشجویی و ارائه راهکارهایی برای کاهش آنها بوده است. روش پژوهش توصیفی (پیمایشی) و جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاههای آزاد اسلامی منطقه ۱۰ کشور (N=۵۲۸۶۰) بود. ۳۸۲ نفر به عنوان نمونه (۱۶۵ زن و ۲۱۷ مرد) به شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته مرکب از ۳۹ گویه بود. ضریب پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۰ محاسبه شد. داده‌های به دست آمده با استفاده از شاخصهای آمار استنباطی (تحلیل عاملی، آزمون t و تحلیل واریانس یکطرفه) تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش عوامل مؤثر بر بحران رفتاری دانشجویان را در ۱۱ عامل طبقه بندی و مشخص کرد که عبارت‌اند از: عوامل سیاسی، ساختار دانشگاه محل تحصیل، عوامل اجتماعی، هزینه و اشتغال، هدف و برنامه زندگی، عوامل آموزشی، عوامل فرهنگی، نیازهای رشد و توسعه فردی، نیازهای فیزیولوژیک، تعارض نقشها و شرایط محل تحصیل. در نهایت، برای عواملی که از بار عاملی بالایی برخوردار بودند، استراتژی‌هایی برای کاهش بحران ارائه شده است.

کلید واژگان: بحران، رفتار بحرانی، دانشجو، دانشگاه آزاد اسلامی، منطقه ده.

مقدمه

دانشجویان اوقات زیادی را در دانشگاه برای یادگیری می‌گذرانند و از طریق عضویت در گروهها و اجتماعات دانشگاهی فرایند اجتماعی شدن را طی می‌کنند. آنان این عضویت را یک نوع امنیت برای خود تلقی می‌کنند (Bradley, 2009). بنابراین، حفظ و مراقبت از محیطهای علمی، آموزشی و پژوهشی و کمک به سالم نگهداشتن آنها اهداف حایز اهمیتی هستند که پرداختن به آن از وظایف مسئولان دانشگاهی است. در واقع، موضوع اصلی کار دانشگاه ارتباط با نسل جدید است، نسلی که بنا به تعریف یونسکو به دامنه نسبی سنین بین ۱۵ تا ۲۵ سال گفته می‌شود و آسیب پذیرترین بخش جامعه به شمار می‌روند (Honarmand, 2006). از آنجایی که دانشجویان با ورود به دانشگاهها محیط جدیدی را تجربه می‌کنند، با بحرانهای فراوانی مواجه می‌شوند که ممکن است رفتار آنان را تحت تأثیر قرار دهد. بحران زمانی رخ می‌دهد که چند مشکل و مسئله

* مسئول مکاتبات: drnasoleimani@yahoo.com

۱. استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۵/۳۰

دریافت مقاله: ۱۳۸۸/۱۲/۱

همزمان برای فرد و سازمان پدید می‌آید و عدم پاسخگویی صحیح به اوج تنش، در نهایت به بحران تبدیل می‌شود (Taghipour, 2007).

بحران به معنی تحولات خود به خود و سریعی است که تضادهای شدید و چالشهای مهمی را در بردارد که نظام ناچار است هزینه‌های گزافی برای مقابله با آنها بپردازد (Momtaz, 2004). بحران زمانی ایجاد می‌شود که مسئله یا موقعیتی که برای شخص بحران‌زده از اهمیت بالایی برخوردار است، به یک عامل تهدید کننده تبدیل می‌شود و با روشهای معمول نمی‌توان از آن رهایی جست (Goodarzvand Chegini, 2007). از طرفی، مدیریت بحران، پروژه‌های جنجالی را که در یک سازمان به وجود می‌آید، از طریق مباحث دانشمندان مطالعه و حل می‌کند (Dehler, 2009). در مجله اخبار و گزارشهای جهانی زیر مقاله‌ای با عنوان «راه حل بحران در دانشگاه» آمده است که در آن بیشترین موارد ایجاد بحران مربوط به دوران دبیرستان عنوان شده است که در آنجا دانش‌آموزان به اندازه کافی برای فعالیت در سطح دانشگاه آموزش ندیده‌اند. علاوه بر این، مبالغ سنگین هزینه تحصیل در دانشگاهها و شرایط سخت پذیرش دانشگاه در این امر تأثیر چشمگیری دارد. در زمانی نه چندان دور، دانشگاهها از طریق ارائه وامهای بلند مدت دانشجویی دانشجویان را در امر تحصیل یاری می‌کردند، اما اقتصاد ضعیف کشور (آمریکا) موجب شده است که این امکان از دست برود و انگیزه دانشجو برای ادامه تحصیل کاهش یابد (News and World Report, 2009).

محققان در این زمینه می‌نویسند: مشاهدات و بررسیهای گوناگون نشان می‌دهد که عوامل نامساعدی چون اضطراب، فشارهای روانی، احساسات متعارض، ناپایداری هیجانی، تشویش و نگرانی، دغدغه موفقیت و پیشرفت تحصیلی، دغدغه آینده شغلی و مشکلات مالی دانشجویان را به صورت نامطلوب تحت تأثیر قرار می‌دهد (Azad, 1999). نتایج تحقیق نشان داده است که حدود ۹۳ درصد دانشجویان معتاد بعد از دانشگاه به اعتیاد روی آورده‌اند (Momtaz, 2002).

نتایج مطالعات و تحقیقات دیگر نیز نشان داده‌اند که خودکشی سومین علت عمده مرگ بین جوانان ۱۸ تا ۲۴ ساله و دومین علت مرگ در فضای دانشگاه است (King et al., 2007). بحران اقتصادی نیز تأثیرات مستقیمی بر بحران رفتاری دارد، بنابراین، مدیران دانشگاهها، بازرگانان و دولتمردان همواره سعی دارند بحران اقتصادی و عوامل آن را ریشه‌یابی کنند (Thomas, 2009). اساساً نوع زیست دانشجویی به گونه‌ای است که زمینه‌ای مساعد برای پیدایش جنبشهای اجتماعی ضد سنتی، عدالت‌خواهانه و آرمانگرایانه پدید می‌آورد (Shirodi, 2006). همچنین، یکی از مهم‌ترین مسائل دانشگاهها افزایش میزان ناامیدی در دانشجویان به ویژه دانشجویان مرد است که دلیل اصلی آن معضل بیکاری است (Mohseni, 2004). نتایج تحقیقات نیز حقایق را در خصوص بحران در دانشگاه روشن ساخته است که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

رضایی کلانتری مؤلفه‌های بحران در آموزش عالی را در هشت بعد شناسایی کرده است که عبارت‌اند از: آموزشی، پژوهشی، مدیریتی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، تکنولوژیکی و بین‌المللی. در این تحقیق برای هر بعد استراتژی‌هایی نیز برای کاهش بحران در آموزش عالی ارائه شده است (Rezaei Kalantari, 2007).

ارشد خردگری در پژوهش خود ضعف ارزشهای فرهنگی، ضعف ارزشهای مذهبی و ضعف عزت نفس را به عنوان عوامل مؤثر در بحران دانشجویی شناسایی کرده است (Arshad Kheradgari, 2002). ولی‌زاده به مقایسه سلامت روان و عملکرد تحصیلی دانشجویان خوابگاهی و غیر خوابگاهی در دانشگاه تهران پرداخته و

دریافته است که رابطه معناداری بین سلامت روان و عملکرد تحصیلی دانشجویان وجود ندارد. همچنین، وی بین میزان سلامت روان و عملکرد تحصیلی دانشجویان خوابگاهی و غیر خوابگاهی نیز تفاوت معناداری به دست نیاورده است (Valizadeh, 2005).

در پژوهش دیگری که با عنوان «بررسی واکنشهای گروهی و تنش‌زای رفتاری دانشجویان دانشگاه‌های دولتی (غیر پزشکی)» صورت گرفته، مشخص شده است که از مجموعه اجتماعات دانشجویی در نیمه اول سال ۱۳۷۷-۷۸، ۸۳ مورد از تجمعات حالت اعتراض آمیز و واکنشی داشته است. این واکنشها شامل واکنشهای سیاسی، فرهنگی و صنفی- سیاسی بوده و طیف وسیعی از موضوعات مختلف اجتماعی و آموزشی را شامل می‌شده است. همچنین، نتایج بررسی نشان داد که بین برخورد مدیریت دانشگاه و چگونگی واکنشهای دانشجویی رابطه معنادار مشاهده شده است. به طور غالب در هر زمینه که مدیریت دانشگاه برخورد صحیح با واکنشها داشته و به صورت قوی وارد گفتگو با دانشجویان شده است، این واکنشها وارد فرایند عقلایی تصمیم‌گیری شده و فروکش کرده است و برعکس، در هر موردی که این واکنشها با بی‌توجهی و سردی و بی‌تصمیمی مواجه شده است، رفتارهای اعتراض‌آمیز وارد فرایند خشونت شده است (Zaker Salehi, 2005).

نتایج یک تحقیق دیگر نیز حاکی از آن است که رفتارها و عکس‌العملها در زمان بحران با سن، زمینه فرهنگی، وضعیت سلامت و نظامهای حمایتی اجتماعی مرتبط است. همچنین، عوامل تعیین‌کننده‌ای بر نوع و الگوی رفتاری در مواقع بحران نقش دارند که عبارت‌اند از: ۱. عوامل فرهنگی و مذهبی؛ ۲. ساختار ارتباطی جامعه در طول بروز بحران؛ ۳. فشارهای روانی و روحی (Fatehi and Moosavi, 2007). در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به واسطه تنگناهای اقتصادی و در نتیجه، کاهش هزینه سرانه آموزش، کیفیت یاددهی و یادگیری کاهش یافته است. همچنین، در دو دهه گذشته افزایش بی‌رویه جمعیت، مشکلات ناشی از جنگ تحمیلی و نبودن فرصتهای اشتغال برای جوانان موجب افزایش تقاضا برای ورود به آموزش عالی شده که این مسئله خود کیفیت در بخشهای مختلف نظام دانشگاهی را تحت تأثیر قرار داده است (Rezaei Kalantari, 2007). در پژوهشی با عنوان «بررسی شیوه‌های مقابله با بحران یا کنار آمدن با مسائل استرس‌زا در نوجوانان تهران در دهه ۷۱-۱۳۶۱»، با در نظر گرفتن سه عامل رویداد جنگ، عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و جنسیت به عنوان عوامل مؤثر مقابله با بحران این نتیجه به دست آمده است که مکانیزمهای دفاعی شایع درمیان نوجوانان ایرانی عبارت‌اند از: ۱. یاد خدا و توکل به او و دعا؛ ۲. صحبت با پدر و مادر؛ ۳. صحبت با دوستان؛ ۴. گردش و تفریح و منصرف کردن خود از فکر کردن به موضوع (Zaker Salehi, 2005).

مسرور شلمانی (Masroor Shalmani, 2002) در پژوهش خود بدین نتیجه رسیده است که رفتار ناهنجار نوجوان تحت تأثیر عوامل بسیاری در سطح فردی، خانوادگی و اجتماعی است. عوامل فردی عبارت‌اند از: سن، چندمین فرزند خانواده بودن، تحصیلات و نوع مدرسه، محل تحصیل. عوامل خانوادگی نیز شامل نوع روابط درون خانواده است که در سه سطح رابطه والدین با هم، رابطه والدین با فرزندان و رابطه فرزندان با یکدیگر عنوان شده است.

رستگار خالد (Rastegar Khaled, 2002) پژوهشی با عنوان «سنجش تعارض نقشهای شغلی - خانوادگی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن» انجام داده است. در این تحقیق سعی شده است تا با استناد به دو رویکرد افراط و تفریط نقش و به ویژه نظریه‌های مجموعه نقشی مرتون، فشار نقش گود، پاداشهای انباشت نقش سایر و

توازن نقش مارکز و نیز با بهره‌گیری از برخی مدل‌های تعارض کار- خانواده که در بحث از رابطه متقابل این دو نهاد در حوزه مطالعات رفتار سازمانی و بهره‌وری مطرح هستند، مدلی برای تبیین تعارض مذکور ارائه شود. در این مدل سه اندیشه کلی مطرح می‌شود که عبارت‌اند از: دو سویه بودن ماهیت تعارض، تأثیر عوامل کاری بر تعارض کار با خانواده و عوامل خانوادگی بر تعارض خانواده با کار و نقش تعدیل کننده جنسیت بر میزان، جهت و عوامل مؤثر بر تعارض تجربه شده.

حبیب‌زاده مرودشتی (Habibzadeh Marvdashti, 2003) در پژوهش خود با دیدی جامعه‌شناختی به «بررسی هویت ملی و دینی جوانان و تأثیر آن بر مشارکت سیاسی-اجتماعی» پرداخته است. رویکرد جامعه‌شناختی این تحقیق دیدگاه کنش متقابل نمادین و نظریات جدید اجتماعی هویت بوده است و روش آن پیمایشی با استفاده از تکنیک پرسشنامه است. پردازشها و آزمونهای آماری این تحقیق مبین این واقعیت است که برای بالا بردن میزان مشارکت سیاسی-اجتماعی جوانان باید هویت ملی-دینی آنان تقویت شود و نیز چنین ملاحظه شده است که جوانانی که از پایگاه اقتصادی-اجتماعی بالاتری برخوردارند، میزان مشارکت سیاسی-اجتماعی آنها ضعیف‌تر است.

رضوانیان (Rezvanian, 1999) پژوهشی با عنوان «بررسی الگوهای اجتماعی مصرف مواد در دانشجویان دختر دانشکده‌های دانشگاه تهران» انجام داده است. نتایج پژوهش مبین این واقعیت بوده است که بین قومیت، مذهب، وضعیت تأهل، وضعیت سکونت، مصرف خانوادگی مواد، وضعیت خانوادگی و موقعیت اقتصادی اجتماعی با مصرف فردی مواد مخدر رابطه معناداری وجود دارد.

پسندیده (Pasandideh, 1995) پژوهشی با عنوان «بررسی وجوه تهاجم فرهنگی و اطلاعاتی غرب و تأثیر آن بر فرایندهای ذهنی و رفتاری دانشجویان دانشگاههای تهران در سال ۱۳۷۳-۱۳۷۴» انجام داده است. آزمونهای آماری نشان داده است که فرهنگ غرب تأثیری بر فرهنگ سنتی ما ندارد [هر چند در برخی زمینه‌ها گرایشهایی نسبت به فرهنگ غرب وجود دارد]؛ به عبارتی، فرهنگ ما از استقلال برخوردار است و هجوم اطلاعاتی غرب نیز نتوانسته است عزت نفس و اعتماد به نفس دانشجویان ما را خدشه‌دار سازد. در مطالعه دیگری که با هدف بررسی تأثیر ساختار سیاستگذاری فرهنگی بر بحران هویت انجام شده است، ساختار سیاستگذاری فرهنگی به دو دسته تقسیم شده است: ساختار سیاستگذاری ذهنی و ساختار عینی. منظور از ساختار عینی سازمانها و نهادهای مختلفی است که در ساختار سیاستگذاری حضور دارند و منظور از ساختارهای ذهنی طرز تلقیها و جهان‌بینی موجود در ذهن هر سیاستگذار در خصوص جامعه و ارزشهای موجود در آن است. در ساختار سیاستگذاری فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با چندگانگی ذهنی روبه‌رو هستیم. از سویی، سیاستگذاران فرهنگی بنا به اقتضائات حکومت و جامعه ملزم به اتخاذ سیاستهایی در زمینه اسلامی کردن هستند و از سوی دیگر، با توجه به شرایطی که از قبل در ساختار اجتماعی وجود داشته است، ناچارند به سیاستهایی که تأمین کننده نیازهای ملی و مدرن ایرانیان است، توجه داشته باشند. این چندگانگی ذهنی نخستین تأثیر خود را بر ساختارهای عینی می‌گذارد و باعث ایجاد چندگانگی در آن می‌شود. نتیجه این چندگانگی آن است که یک نوجوان ایرانی وقتی که در سنین خودشناسی و هویت‌یابی قرار می‌گیرد، دچار سردرگمی می‌شود و این سردرگمی موجب بحران هویت در او می‌شود، زیرا نوجوان از برآوردن خواسته‌هایی که جامعه و حکومت از او دارند، تقریباً ناتوان خواهد بود (Rezaei, 2007).

یافته‌های پژوهشی دیگران حاکی از آن است که بیشتر مدیران مهم‌ترین مشکل و معضل فرهنگی را به کار نگماردن مناسب مدیران در جایگاه‌های مدیریت امور فرهنگی، تعدد مراکز سیاستگذاری و تصمیم‌گیری در حوزه مذکور فرهنگی و ناهماهنگی میان نهادهای فرهنگی می‌دانند و معتقدند که چنانچه مسائل مدیریتی در عرصه تولید امور فرهنگی به نحو مطلوبی ساماندهی شوند، با تکیه بر دستاوردهای غنی فرهنگی و تقویت هویت فرهنگی نه تنها می‌توان از نفوذ و تأثیر فرهنگی بیگانه تا حدودی کاست، بلکه با مهار عوامل بحران می‌توان زمینه‌های ایجاد بحران را در عرصه نظام فرهنگی از بین برد (Rezaei Kalantari, 2007).

تأمینی (Tamini, 2005) در پژوهشی دیگر بدین نتیجه رسیده است که خیزش آرام و نهانی تهاجم فرهنگی در ابعاد دانشجویان بسیار وسیع است و مناسبات اجتماعی کافی برای تصحیح روشهای گذراندن اوقات فراغت دانشجویان باید تعریف، تصحیح و تکمیل شود. از جمله تشکلهای دانشجویی، امکانات دانشگاه و برنامه‌ریزی دقیق به منظور ارضای صحیح این نیازها و دوم اینکه نقش بسیار با اهمیت جراید و صدا و سیماست که در جذب دانشجویان بسیار معنادار و حایز توجه بیشتر است.

ویکتوریا و همکاران (Victoriya et al., 2009) در رساله‌ای با عنوان «رابطه بین استرس و استعمال دخانیات در دانشجویان دانشگاه» به بررسی جنبه‌های استرس (اتفاقات خارجی، تجربه‌های درونی) و تأثیرات منفی آن (ناراحتی و پریشانی) و ارتباط آن با کشیدن سیگار میان دانشجویان دانشگاه پرداخته‌اند. جامعه آماری این پژوهش دانشجویان سال اول دانشگاه آکسفورد به تعداد ۶۳۳ نفر دانشجو بودند که در طول تحصیل و در طول ۳۵ هفته از طریق اینترنت مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که بین استرس درونی و فشار روانی و به تبع آن تأثیرات منفی آن از جمله پریشان حالی و افسردگی و ناراحتیهای روحی- روانی با استعمال دخانیات و مصرف سیگار ارتباط مستقیمی وجود دارد.

پلک مور^۳ در خصوص بحران در دانشگاه بررسی کرده و معتقد است که در دانشگاهها میان فمینیستها، پس ساختارگرایان و پس استعمارگران بر سر اینکه چه چیزی به عنوان دانش، باور منطقی، دانش پیشرفته، جهانی شدن و روشنفکری پذیرفته شود، اختلاف نظر وجود دارد. بحران قدرت دانش در دانشگاهها این است که دانشگاهها دیگر تولید کنندگان و تصمیم گیرندگان اولیه و تعیین کننده دانش ارزشی نیستند. در همین راستا نیکولا^۴ تئوری خروج از بحران در بازار آموزش عالی را مطرح می‌کند و می‌نویسد که بازار آموزش عالی به میزان کافی جای خود را باز نکرده است و هنوز به دانش وارد شده از بخشهای تجاری تکیه دارد. هدف این مطالعه شناخت مشکلات با استفاده از تحقیقات بین‌المللی و ارائه برنامه‌ای متمرکز بر الگوی بازار آموزش عالی است. همچنین بارت^۵ بحران دانش در آموزش عالی را مطرح کرده و به سه حیطه‌ای که از خارج بر دانشگاهها وارد شده است اشاره می‌کند: ۱. بازاری کردن آموزش عالی؛ ۲. شمول مطالعات سیاسی و یادگیری عمل مدار؛ ۳. درک حامیان دانش مثل الگوی شایستگی مداری برای شرایط شغلی. (Rezaei Kalantari, 2007)

براون و همکاران (Brown et al., 2009) در یک مطالعه تحقیقاتی به بررسی نقش هم دانشگاهی، فرهنگ و الکی شدن دانشجویان پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که سخت‌گیرانه‌های فرهنگی و جریحه‌های

3. Plackmor

4. Nikola

5. Barnet

انضباطی سنگین با کیفر سخت در دانشگاه مانع بروز چنین رفتارهای نامطلوب می‌شود. همچنین، آموزش دانشجویان در این زمینه باعث کاهش رفتارهای نامطلوب در آنان می‌شود.

اسمیت (Smit, 2004) «بحران خاموش را در آموزش عالی» مطرح کرده و معتقد است که نظام آموزش عالی از نظر ساختاری و حرفه‌ای دچار نبود اطلاعات ضروری است. در نتیجه، میلیونها نفر در امر آموزش با شکست مواجه می‌شوند و این شکست ناشی از ناتوانی آنها در یادگیری نیست، بلکه دلیل آن ناتوانی دانشگاهها در آموزش آنهاست.

جایونگ و همکاران (Jayong et al., 2009) خطر خودکشی دانشجویان آسیایی - آمریکایی در دانشگاههای آمریکا را بررسی کرده و دریافته‌اند که خودکشی دانشجویان آسیایی در دانشگاههای آمریکا بیشتر از دانشجویان آمریکایی است. در این پژوهش به مسئله‌جا به جایی فرهنگ و نقل مکان از کشوری به کشور دیگر، تجربه مهاجرت و رابطه بین سنتهای کشورهای مهاجران پرداخته و نتیجه گرفته شده است که ارزشهای فرهنگی دانشجویان در اتخاذ تصمیمات مربوط به زندگی تأثیرگذار است. پیشنهاد ارائه شده این تحقیق آگاه‌سازی فرهنگی و خطر خودکشی به دانشجویان و مدیریت مهار بحران است.

همان گونه که ملاحظه شد، در تمام پژوهشهای اشاره شده مسئله رفتار دانشجو و عوامل تأثیرگذار بر آن مورد توجه محققان بوده است. مطابق با نتایج تحقیقات مذکور نحوه برخورد با دانشجویان، وضعیت روحی و روانی آنان، روابط بین فردی و بین گروهی، تعارض نقشها، عملکرد تیمی، الگوهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و بین‌المللی به عنوان عوامل مؤثر در ایجاد بحرانهای رفتار دانشجویی شناخته شده‌اند. دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی نیز به عنوان بخش عمده‌ای از بدنه دانشجویان فعلی کشور از این امر مستثنا نیستند. مطابق شواهد تجربی، دانشجویان این دانشگاه نیز سطوحی از تعارض، تنش و عدم تعادل را در سطح فردی، گروهی، کلاسی و دانشکده‌ای تجربه کرده‌اند. بنابراین، پرداختن به موضوع بحران رفتار دانشجویی در دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان یکی از دانشگاههای مطرح کشور می‌تواند در جای خود مهم و ضروری باشد، چرا که دانشجویان این دانشگاه با یکی از جدی‌ترین موضوعات دانشجویی؛ یعنی پرداخت شهریه مواجه‌اند و از طرفی، قواعد و مقررات، جو و فضای سازمانی، ساختار و فرهنگ سازمانی حاکم بر این دانشگاه با سایر دانشگاههای دولتی نیز حداقل از برخی جنبه‌ها متفاوت به نظر می‌رسد. بنابراین، پژوهشی درخصوص مسائل و مشکلات دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی حایز اهمیت است. هدف از پژوهش حاضر بررسی عوامل مؤثر بر بحران رفتار دانشجویی در دانشگاه آزاد اسلامی است. بر این اساس، سؤالات پژوهش عبارت‌اند از:

۱. عوامل مؤثر بر بحران رفتاری از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کدام‌اند؟
۲. آیا بین دیدگاه دانشجویان در خصوص عوامل مؤثر بر بحران رفتار دانشجویی بر حسب ویژگیهای جمعیت شناختی آنان نظیر گروه تحصیلی، مقطع، جنسیت و سن تفاوت معنادار وجود دارد؟
۳. راهکارهای لازم برای کاهش عوامل بحران ساز در رفتار دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کدام‌اند؟

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش اجرا توصیفی (پیمایشی) است. جامعه آماری کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی منطقه ده کشور به تعداد ۵۲۸۶۰ نفر بوده است. حجم نمونه مطابق

با جدول مورگان ۳۸۲ نفر برآورد شد. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای بر حسب واحد دانشگاهی و جنسیت دانشجوی استفاده شده است. در جدول ۱ توزیع نمونه به تفکیک واحد دانشگاهی و جنسیت دانشجوی نشان داده شده است.

جدول ۱- توزیع نمونه بر حسب واحد دانشگاهی و جنسیت

واحد دانشگاهی	زن	مرد	کل
علی آباد کتول	۱۷	۲۸	۵۵
شاهرود	۲۸	۴۲	۷۰
آزاد شهر	۱۲	۱۸	۳۰
سمنان	۲۰	۴۵	۶۵
گرگان	۲۷	۲۸	۵۵
گرمسار	۴۳	۲۹	۷۲
دامغان	۱۸	۱۷	۳۵
کل	۱۶۵	۲۱۷	۳۸۲

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بوده است. پرسشنامه تحقیق بر اساس چارچوب نظری و پژوهشی موضوع مرکب از ۳۹ سؤال مرتبط با عوامل زمینه‌ساز بحران رفتار دانشجویی در طیف پنج درجه‌ای لیکرت تهیه شده است. برای اطمینان از روایی محتوایی پرسشنامه قبل از اجرا به تأیید تعدادی از متخصصان ذی‌ربط رسیده است. پایایی پرسشنامه به واسطه اجرای یک مطالعه مقدماتی بر روی ۳۰ نفر از دانشجویان [به غیر از نمونه اصلی] و به کمک روش ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۰ محاسبه شده است.

شیوه تحلیل داده‌ها: در این تحقیق از روش تحلیل عاملی برای شناسایی عوامل مؤثر بر بحران رفتار دانشجویی و برای مقایسه نظرهای دانشجویان در گروه‌های مختلف از آزمونهای t و تحلیل واریانس استفاده شده است.

یافته‌ها

سؤال اول: عوامل مؤثر بر بحران رفتاری از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کدام‌اند؟

برای شناخت عوامل (مؤلفه‌های) مؤثر بر بحران رفتاری دانشجویان از تحلیل عاملی استفاده و دیدگاه آنان در این خصوص تحلیل و در نهایت، در قالب متغیرها یا مؤلفه‌های جدید طبقه‌بندی شده است. بر اساس نتایج اولیه تحلیل، مقدار KMO و آماره باتلت به ترتیب ۰/۷۳۵ و ۲۷۹۲/۲۷۹ به دست آمد که در سطح ۱ درصد معنادار بود و نشان می‌داد که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب هستند. در جدول ۲ تعداد عاملها و مشخصات آنها نشان داده شده است.

جدول ۲- تعداد عوامل، مقادیر ویژه و درصد واریانس عوامل مؤثر در بحران رفتاری دانشجویان

ردیف	عاملها	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد واریانس تجمعی
۱	عامل اول	۲/۰۸	۶/۴۱۶	۶/۴۱۶
۲	عامل دوم	۲/۰۳۷	۶/۲۸۶	۱۱/۲۱۱
۳	عامل سوم	۳/۰۱۹	۶/۲۴۱	۱۷/۴۵۲
۴	عامل چهارم	۲/۶۹۶	۵/۴۱۱	۲۲/۸۶۳
۵	عامل پنجم	۲/۶۴۱	۵/۲۷۱	۲۸/۱۳۴
۶	عامل ششم	۲/۶۲۳	۵/۲۲۵	۳۳/۳۵۹
۷	عامل هفتم	۲/۶۱۴	۵/۲۹	۳۸/۵۵۹
۸	عامل هشتم	۲/۵۷۸	۵/۱۰۹	۴۳/۶۶۸
۹	عامل نهم	۲/۵۷۴	۵/۰۹۸	۴۸/۷۶۶
۱۰	عامل دهم	۲/۵۵۳	۵/۰۴۵	۵۳/۸۱۱
۱۱	عامل یازدهم	۲/۵۰۶	۴/۹۲۵	۵۸/۸۳۶

بر اساس اطلاعات جدول ۲، یازده عامل استخراج شده در مجموع ۵۸/۸۳۶ درصد کل تغییرات مربوط به عوامل تأثیرگذار بر بحران دانشجویان را تبیین می‌کند. بیشترین مقدار ویژه مربوط به عامل اول (۳/۰۸) بود که ۶/۴۱۶ درصد از کل واریانس تبیین شده به این عامل مربوط می‌شود. به منظور شناسایی و نامگذاری متغیرهای مربوط به هر عامل، یازده عامل استخراج شده با روش وریماکس چرخش داده شد که نتایج آن در جدول ۳ مشاهده می‌شود.

جدول ۳- مشخصات عاملهای استخراج شده مؤثر بر بحران رفتاری دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی

عامل	گویه	بار عاملی
عوامل سیاسی	برخورد نامناسب مدیریت دانشگاهی با تشکلهای دانشجویی	۰/۷۱۲
	وجود نداشتن تعریف شفاف درخصوص جنبشهای سیاسی	۰/۶۹۹
	شفاف نبودن فعالیتهای سیاسی	۰/۶۷۴
ساختار دانشگاه محل تحصیل	وجود قوانین خشک و ناکارآمد دانشگاه	۰/۷۲۳
	عدم پاسخگویی صحیح و به موقع مسئولان	۰/۵۱۲
	حاکم بودن مدیریت بوروکراتیک	۰/۴۴۰
عوامل اجتماعی	رفتار تبعیض آمیز دیگران	۰/۷۰۸
	شکست و سرخوردگی در کسب منزلت اجتماعی	۰/۶۳۴
	اختلافات و کشمکشهای بین فردی و بین گروهی	۰/۶۰۱
	ترویج ارزشهای دیگر کشورها از طریق رسانه ها	۰/۳۷۰
هزینه و اشتغال	رفتارهای نامناسب والدین در مواجهه با بیکاری دانشجویان	۰/۷۵۴
	انتظارات جدید جامعه از دانشجویان	۰/۵۶۰
	کمبود فرصتهای شغلی مناسب	۰/۳۹۶
هدف و برنامه زندگی	عدم استطاعت مالی دانشجویان در پرداخت شهریه و تأمین هزینه	۰/۴۲۶
	نبود برنامه ریزی برای اوقات فراغت	۰/۶۹۷
	بی هدفی یا عدم رسیدن به مقاصد تحصیلی، شغلی	۰/۶۱۱
	بالا بودن سطح توقع جامعه از مسئله ازدواج	۰/۳۹۸
عوامل آموزشی	رویه‌ها و روشهای نامناسب و نامشخص در تأمین اهداف شخصی	۰/۳۵۵
	نامناسب بودن روشهای تدریس استادان	۰/۶۸۵
	شیوه های نامناسب در ارزیابی پیشرفت تحصیلی	۰/۶۳۴
عوامل فرهنگی	کم توجهی مسئولان به پرورش مهارتها و خلاقیت دانشجویان	۰/۵۸۶
	فراهم نبودن زمینه‌های تبادل علمی با دانشجویان خارج از کشور	۰/۷۲۷
	ازخودبیگانگی نسبت به فرهنگ و هویت ملی	۰/۴۴۳
نیازهای رشد و توسعه فردی	اعمال محدودیت و سختگیرانه‌های فرهنگی	۰/۳۲۵
	خودباوری پایین و عدم اعتماد به نفس	۰/۷۱۳
	ناتوانی در برقراری پیوندهای صمیمانه با اطرافیان	۰/۴۳۶
نیازهای فیزیولوژیک	تمایلات جنسی مرتفع نشده	۰/۷۸۲
	مسئله فقر و اعتیاد	۰/۵۳۴
تعارض نقشها	مسائل و مشکلات تغذیه و خوابگاه	۰/۵۹۰
	پذیرش نقشهای جدید	۰/۷۹۳
شرایط محل تحصیل	تعارض میان نقشها	۰/۵۱۰
	نارضایتی از هم‌رنگی اجباری با هنجارهای حاکم در محیط دانشگاه	۰/۷۰۰
	عملکرد ضعیف تحصیلی هم دانشجویی ها	۰/۴۹۸
	دوری از محیط خانه و خانواده	۰/۳۳۶

سؤال دوم: آیا بین دیدگاه دانشجویان در خصوص عوامل مؤثر بر بحران رفتار دانشجویی بر حسب ویژگیهای جمعیت شناختی آنان نظیر گروه تحصیلی، مقطع، جنسیت و سن تفاوت معنادار وجود دارد؟

جدول ۴- مقایسه میانگین دیدگاههای پنج گروه دانشجویان [بر حسب گروه تحصیلی] در خصوص عوامل مؤثر بر بحران رفتاری

مؤلفه ها (عوامل)	علوم انسانی		علوم پایه		فنی مهندسی		هنر		تحلیل واریانس
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
عوامل سیاسی	۳/۴۰۶	۰/۸۵۷	۳/۵۱	۰/۸۰۳	۳/۳۰	۰/۸۵۹	۲/۴۰	۰/۷۹۱	۱/۳۸۳
ساختار دانشگاه	۳/۹۵۳	۰/۵۵۰	۳/۷۹۹	۰/۵۰۲	۳/۸۲۴	۰/۶۲۸	۳/۸۲۷	۰/۵۵۷	۱/۳۳
عوامل اجتماعی	۳/۸۱۵	۰/۶۵۸	۳/۴۹۴	۰/۸۹۱	۳/۵۱۴	۰/۷۸۹	۳/۳۶۱	۰/۷۵۴	۴/۰۰۱
هزینه و اشتغال	۳/۸۳۰	۰/۶۶۳	۳/۸۳۱	۰/۸۰۷	۳/۷۸۳	۰/۷۴۰	۳/۶۴۳	۰/۷۵۰	۰/۴۸۶
هدف و برنامه زندگی	۳/۷۷۳	۰/۶۷۳	۳/۶۳۳	۰/۶۹۷	۳/۷۲۶	۰/۶۲۵	۳/۸۷۰	۰/۶۱۳	۱/۰۵۸
عوامل آموزشی	۳/۶۶۶	۰/۶۷۲	۳/۷۷۵	۰/۷۴۳	۳/۷۷۴	۰/۶۶۵	۳/۴۸۱	۰/۸۳۸	۱/۳۶۵
عوامل فرهنگی	۳/۵۱۲	۰/۸۷۸	۳/۳۶۷	۰/۹۰۷	۳/۳۵۴	۰/۹۶۳	۲/۹۴۴	۰/۹۹۳	۲/۱۲۰
نیازهای رشد و توسعه	۳/۹۴۴	۰/۷۵۰	۳/۷۵۳	۰/۹۱۱	۳/۸۱۱	۰/۸۳۲	۴/۱۶۶	۰/۶۲۰	۱/۹۲۵
نیازهای فیزیولوژیک	۴/۱۲۷	۰/۸۱۹	۳/۹۱۵	۰/۰۳۲	۳/۹۸۰	۰/۹۳۰	۴/۸۳۳	۰/۲۸۸	۱/۴۹۳
تعارض نقشها	۳/۵۵۰	۰/۹۳۲	۳/۵۲۴	۰/۹۰۳	۳/۴۳۷	۱/۰۱	۳/۲۴۰	۰/۸۰۱	۰/۹۳۰
شرایط محل تحصیل	۳/۷۴۵	۰/۶۷۶	۳/۶۷۸	۰/۶۲۹	۳/۷۴۸	۰/۷۳۴	۳/۵۹۲	۰/۷۶۴	۰/۷۸۸

جدول ۴ نشان می‌دهد که بجز عامل اجتماعی، در بقیه عوامل مقدار F محاسبه شده در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست. پس می‌توان نتیجه گرفت که به احتمال ۹۵ درصد در جامعه‌ای که این نمونه‌ها از آن انتخاب شده است، بین نظرهای گروهها در خصوص عوامل مؤثر بر بحران رفتاری تفاوت معنادار وجود ندارد. فقط در عامل اجتماعی F در سطح ۰/۰۵ معنادار است که نشان دهنده تفاوت نظرهای گروهها در عامل مذکور است. نتایج آزمون تعقیبی LSD نشان داده است که بین نظرهای دانشجویان گروه علوم انسانی با هر کدام از گروههای علوم پایه، فنی و مهندسی و هنر تفاوت معنادار وجود دارد و این تفاوت به نفع گروه علوم انسانی است، بدین معنا که دانشجویان گروه علوم انسانی عوامل اجتماعی را بیشتر از سایر گروهها به عنوان زمینه‌ساز بحران رفتار دانشجویی ارزیابی کرده‌اند. در خصوص مقایسه میانگین نظرهای دانشجویان به تفکیک مقطع تحصیلی نیز از آزمون تحلیل واریانس به شرح جدول ۵ استفاده شده است.

جدول ۵ نشان می‌دهد که بجز دو عامل «هدف و برنامه زندگی» و «نیازهای رشد و توسعه فردی»، در بقیه عوامل مقدار F محاسبه شده در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست. پس می‌توان نتیجه گرفت که به احتمال ۹۵ درصد در جامعه‌ای که این نمونه از آن انتخاب شده است، بین نظرهای گروهها در خصوص عوامل سیاسی، ساختار دانشگاهی، عوامل اجتماعی، هزینه و اشتغال، عوامل آموزشی، نیازهای فیزیولوژیک، تعارض نقشها و شرایط محل تحصیل تفاوت معنادار وجود ندارد. در دو عامل هدف و برنامه زندگی و رشد و توسعه فردی، F محاسبه شده در سطح ۰/۰۵ معنادار است که نشان دهنده تفاوت معنادار گروههای سه‌گانه کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد و بالاتر در خصوص دو عامل مذکور است. نتایج آزمون تعقیبی LSD برای مقایسه تک تک گروهها در دو عامل

رشد و توسعه فردی و هدف و برنامه زندگی نشان دهنده آن است که بین نظرهای دانشجویان گروه کاردانی با گروه کارشناسی‌ارشد و بالاتر معنادار است ($P < 0/05$).

جدول ۵- مقایسه میانگین نظرهای سه گروه دانشجویان [بر حسب مقطع تحصیلی] در خصوص عوامل مؤثر بر بحران رفتاری

مؤلفه‌ها (عوامل)	مقطع تحصیلی		کاردانی		کارشناسی		کارشناسی ارشد و بالاتر		تحلیل واریانس
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
عوامل سیاسی	۳/۴۲۰	۰/۸۷۲	۳/۳۷۱	۰/۸۵۰	۳/۴۱۰	۰/۷۴۲	۳/۴۱۰	۰/۷۴۲	۰/۱۰۶
ساختار دانشگاه	۳/۸۴۸	۰/۶۶۴	۳/۸۷۳	۰/۵۴۳	۳/۸۴۲	۰/۴۵۶	۳/۸۴۲	۰/۴۵۶	۰/۱۰۳
عوامل اجتماعی	۳/۶۳۳	۰/۷۵۲	۳/۵۷۵	۰/۸۲۰	۳/۵۹۱	۰/۷۱۰	۳/۵۹۱	۰/۷۱۰	۰/۲۰۷
هزینه و اشتغال	۳/۸۳۶	۰/۶۷۹	۳/۷۹۳	۰/۷۸۳	۳/۷۱۷	۰/۷۳۷	۳/۷۱۷	۰/۷۳۷	۰/۴۶۴
هدف و برنامه زندگی	۳/۸۴۴	۰/۶۴۳	۳/۷۰۵	۰/۶۷۵	۳/۵۸۶	۰/۷۰۱	۳/۵۸۶	۰/۷۰۱	۳/۱۱
عوامل آموزشی	۳/۷۳۷	۰/۶۷۲	۳/۷۰۸	۰/۶۸۲	۳/۷۳۷	۰/۸۳۳	۳/۷۳۷	۰/۸۳۳	۰/۰۸۲
عوامل فرهنگی	۳/۳۹۳	۰/۹۳۴	۳/۳۹۹	۰/۳۹۹	۳/۲۴۰	۰/۲۴۰	۳/۲۴۰	۰/۲۴۰	۰/۶۲۰
نیازهای رشد و توسعه	۴	۰/۷۳۵	۳/۸۲	۰/۸۶۴	۳/۶۷۷	۰/۷۵۹	۳/۶۷۷	۰/۷۵۹	۳/۳۴
نیازهای فیزیولوژیک	۳/۹۹۵	۰/۹۱۲۴	۳/۹۸۰	۰/۹۲۳	۴/۳۰۷	۰/۷۸۶	۴/۳۰۷	۰/۷۸۶	۲/۸۵۸
تعارض نقشها	۳/۵۳۶	۰/۹۳۴	۳/۴۷۱	۰/۹۶۷	۳/۳۰۷	۰/۹۲۹	۳/۳۰۷	۰/۹۲۹	۱/۰۵۷
شرایط محل تحصیل	۳/۸۱۶	۰/۶۷۰	۳/۶۷۱	۰/۷۰۱	۳/۷۲۴	۰/۷۱۶	۳/۷۲۴	۰/۷۱۶	۱/۶۸۹

در جدول ۶ میانگین و انحراف معیار نظرهای دانشجویان زن و مرد در خصوص عوامل مؤثر بر بحران رفتاری دانشجویی نشان داده شده که برای مقایسه آنها از آزمون t استفاده شده است.

جدول ۶ نشان می‌دهد که F محاسبه شده در عاملهای اجتماعی، آموزشی، فرهنگی و نیازهای فیزیولوژیکی در سطح ۰/۰۵ معنادار است. بنابراین، به احتمال ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت در جامعه‌ای که این نمونه از آن انتخاب شده است، بین میانگین نظرهای دو گروه دانشجویان زن و مرد در خصوص عوامل مذکور تفاوت معنادار وجود دارد و این تفاوت به نفع دانشجویان زن است. دانشجویان زن هر چهار عامل اجتماعی، آموزشی، فرهنگی و نیازهای فیزیولوژیکی را بیشتر از دانشجویان مرد در بحران رفتاری مؤثر دانسته‌اند. در سایر عوامل F های محاسبه شده در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست و می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد گفت که بین نظرهای دو گروه دانشجویان زن و مرد در خصوص تأثیرگذاری عوامل سیاسی، ساختار دانشگاهی، اشتغال و هزینه، هدف و برنامه، رشد و توسعه فردی، تعارض نقشها و نارضایتی از شرایط تحصیل در بحران رفتاری تفاوت معنادار وجود ندارد.

همچنین، نظرهای دانشجویان به تفکیک گروههای سنی با استفاده از آزمون F تجزیه و تحلیل آماری شد و این نتیجه به دست آمد که دانشجویان جوان (گروه سنی ۱۸-۲۲) نسبت به گروههای سنی بالاتر عوامل «تعارض نقش»، «رشد و توسعه فردی» و «هدف و برنامه زندگی» را بیشتر زمینه‌ساز بحرانهای رفتاری دانشجویی ارزیابی کرده اند ($P < 0/05$).

جدول ۶ - آزمون t مستقل برای تفاوت نظرهای آزمودنیها بر حسب جنسیت در عاملهای بحران رفتاری

عوامل	جنسیت	تعداد	میانگین	تفاوت میانگینها	t	درجه آزادی	سطح معناداری																																																																																																									
عوامل سیاسی	زن	۱۶۴	۳/۳۹۶۳	۰/۰۰۰۳۲	۰/۰۰۴	۳۸۰	۰/۹۹۷																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۳۹۶۰					ساختار دانشگاهی	زن	۱۶۴	۳/۸۶۴۲	۰/۰۴۳۶۷	۰/۷۳۶	۳۸۰	۰/۴۶۲	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۲۵	عوامل اجتماعی	زن	۱۶۴	۳/۷۴۸۵	۰/۲۶۶۸۲	۳/۳۳۷	۳۸۰	۰/۰۰۱*	مرد	۲۱۸	۳/۴۸۱۷	اشتغال و هزینه	زن	۱۶۴	۳/۷۷۶۴	-۰/۰۳۵۵۰	-۰/۴۶۲	۳۸۰	۰/۶۴۵	مرد	۲۱۸	۳/۸۱۱۹	هدف و برنامه زندگی	زن	۱۶۴	۳/۷۴۳۴	۰/۰۱۵۳۱	۰/۲۲۰	۳۸۰	۰/۸۲۶	مرد	۲۱۸	۳/۷۲۲۱	عوامل آموزشی	زن	۱۶۴	۳/۶۴۰۲	-۰/۱۴۲۶۳	-۰/۹۸۰	۳۸۰	۰/۰۴۸*	مرد	۲۱۸	۳/۷۸۳۹	عوامل فرهنگی	زن	۱۶۴	۳/۵۰۳۰	-۰/۲۲۳۲۳	۲/۳۵۸	۳۸۰	۰/۰۱۹*	مرد	۲۱۸	۳/۲۷۹۸	نیازهای رشد و توسعه فردی	زن	۱۶۴	۳/۸۹۰۲	/۰۴۸۵۰	۰/۵۴۷	۳۸۰	۰/۵۶۶	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۱۷	نیازهای فیزیولوژیکی	زن	۱۶۴	۳/۹۰۵۵	-۰/۲۱۸۳۷	-۲/۳۴۳	۳۸۰	۰/۰۲۰*	مرد	۲۱۸	۴/۱۲۳۹	تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰	شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰
ساختار دانشگاهی	زن	۱۶۴	۳/۸۶۴۲	۰/۰۴۳۶۷	۰/۷۳۶	۳۸۰	۰/۴۶۲																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۲۵					عوامل اجتماعی	زن	۱۶۴	۳/۷۴۸۵	۰/۲۶۶۸۲	۳/۳۳۷	۳۸۰	۰/۰۰۱*	مرد	۲۱۸	۳/۴۸۱۷	اشتغال و هزینه	زن	۱۶۴	۳/۷۷۶۴	-۰/۰۳۵۵۰	-۰/۴۶۲	۳۸۰	۰/۶۴۵	مرد	۲۱۸	۳/۸۱۱۹	هدف و برنامه زندگی	زن	۱۶۴	۳/۷۴۳۴	۰/۰۱۵۳۱	۰/۲۲۰	۳۸۰	۰/۸۲۶	مرد	۲۱۸	۳/۷۲۲۱	عوامل آموزشی	زن	۱۶۴	۳/۶۴۰۲	-۰/۱۴۲۶۳	-۰/۹۸۰	۳۸۰	۰/۰۴۸*	مرد	۲۱۸	۳/۷۸۳۹	عوامل فرهنگی	زن	۱۶۴	۳/۵۰۳۰	-۰/۲۲۳۲۳	۲/۳۵۸	۳۸۰	۰/۰۱۹*	مرد	۲۱۸	۳/۲۷۹۸	نیازهای رشد و توسعه فردی	زن	۱۶۴	۳/۸۹۰۲	/۰۴۸۵۰	۰/۵۴۷	۳۸۰	۰/۵۶۶	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۱۷	نیازهای فیزیولوژیکی	زن	۱۶۴	۳/۹۰۵۵	-۰/۲۱۸۳۷	-۲/۳۴۳	۳۸۰	۰/۰۲۰*	مرد	۲۱۸	۴/۱۲۳۹	تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰	شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲						
عوامل اجتماعی	زن	۱۶۴	۳/۷۴۸۵	۰/۲۶۶۸۲	۳/۳۳۷	۳۸۰	۰/۰۰۱*																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۴۸۱۷					اشتغال و هزینه	زن	۱۶۴	۳/۷۷۶۴	-۰/۰۳۵۵۰	-۰/۴۶۲	۳۸۰	۰/۶۴۵	مرد	۲۱۸	۳/۸۱۱۹	هدف و برنامه زندگی	زن	۱۶۴	۳/۷۴۳۴	۰/۰۱۵۳۱	۰/۲۲۰	۳۸۰	۰/۸۲۶	مرد	۲۱۸	۳/۷۲۲۱	عوامل آموزشی	زن	۱۶۴	۳/۶۴۰۲	-۰/۱۴۲۶۳	-۰/۹۸۰	۳۸۰	۰/۰۴۸*	مرد	۲۱۸	۳/۷۸۳۹	عوامل فرهنگی	زن	۱۶۴	۳/۵۰۳۰	-۰/۲۲۳۲۳	۲/۳۵۸	۳۸۰	۰/۰۱۹*	مرد	۲۱۸	۳/۲۷۹۸	نیازهای رشد و توسعه فردی	زن	۱۶۴	۳/۸۹۰۲	/۰۴۸۵۰	۰/۵۴۷	۳۸۰	۰/۵۶۶	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۱۷	نیازهای فیزیولوژیکی	زن	۱۶۴	۳/۹۰۵۵	-۰/۲۱۸۳۷	-۲/۳۴۳	۳۸۰	۰/۰۲۰*	مرد	۲۱۸	۴/۱۲۳۹	تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰	شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲																	
اشتغال و هزینه	زن	۱۶۴	۳/۷۷۶۴	-۰/۰۳۵۵۰	-۰/۴۶۲	۳۸۰	۰/۶۴۵																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۸۱۱۹					هدف و برنامه زندگی	زن	۱۶۴	۳/۷۴۳۴	۰/۰۱۵۳۱	۰/۲۲۰	۳۸۰	۰/۸۲۶	مرد	۲۱۸	۳/۷۲۲۱	عوامل آموزشی	زن	۱۶۴	۳/۶۴۰۲	-۰/۱۴۲۶۳	-۰/۹۸۰	۳۸۰	۰/۰۴۸*	مرد	۲۱۸	۳/۷۸۳۹	عوامل فرهنگی	زن	۱۶۴	۳/۵۰۳۰	-۰/۲۲۳۲۳	۲/۳۵۸	۳۸۰	۰/۰۱۹*	مرد	۲۱۸	۳/۲۷۹۸	نیازهای رشد و توسعه فردی	زن	۱۶۴	۳/۸۹۰۲	/۰۴۸۵۰	۰/۵۴۷	۳۸۰	۰/۵۶۶	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۱۷	نیازهای فیزیولوژیکی	زن	۱۶۴	۳/۹۰۵۵	-۰/۲۱۸۳۷	-۲/۳۴۳	۳۸۰	۰/۰۲۰*	مرد	۲۱۸	۴/۱۲۳۹	تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰	شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲																												
هدف و برنامه زندگی	زن	۱۶۴	۳/۷۴۳۴	۰/۰۱۵۳۱	۰/۲۲۰	۳۸۰	۰/۸۲۶																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۷۲۲۱					عوامل آموزشی	زن	۱۶۴	۳/۶۴۰۲	-۰/۱۴۲۶۳	-۰/۹۸۰	۳۸۰	۰/۰۴۸*	مرد	۲۱۸	۳/۷۸۳۹	عوامل فرهنگی	زن	۱۶۴	۳/۵۰۳۰	-۰/۲۲۳۲۳	۲/۳۵۸	۳۸۰	۰/۰۱۹*	مرد	۲۱۸	۳/۲۷۹۸	نیازهای رشد و توسعه فردی	زن	۱۶۴	۳/۸۹۰۲	/۰۴۸۵۰	۰/۵۴۷	۳۸۰	۰/۵۶۶	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۱۷	نیازهای فیزیولوژیکی	زن	۱۶۴	۳/۹۰۵۵	-۰/۲۱۸۳۷	-۲/۳۴۳	۳۸۰	۰/۰۲۰*	مرد	۲۱۸	۴/۱۲۳۹	تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰	شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲																																							
عوامل آموزشی	زن	۱۶۴	۳/۶۴۰۲	-۰/۱۴۲۶۳	-۰/۹۸۰	۳۸۰	۰/۰۴۸*																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۷۸۳۹					عوامل فرهنگی	زن	۱۶۴	۳/۵۰۳۰	-۰/۲۲۳۲۳	۲/۳۵۸	۳۸۰	۰/۰۱۹*	مرد	۲۱۸	۳/۲۷۹۸	نیازهای رشد و توسعه فردی	زن	۱۶۴	۳/۸۹۰۲	/۰۴۸۵۰	۰/۵۴۷	۳۸۰	۰/۵۶۶	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۱۷	نیازهای فیزیولوژیکی	زن	۱۶۴	۳/۹۰۵۵	-۰/۲۱۸۳۷	-۲/۳۴۳	۳۸۰	۰/۰۲۰*	مرد	۲۱۸	۴/۱۲۳۹	تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰	شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲																																																		
عوامل فرهنگی	زن	۱۶۴	۳/۵۰۳۰	-۰/۲۲۳۲۳	۲/۳۵۸	۳۸۰	۰/۰۱۹*																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۲۷۹۸					نیازهای رشد و توسعه فردی	زن	۱۶۴	۳/۸۹۰۲	/۰۴۸۵۰	۰/۵۴۷	۳۸۰	۰/۵۶۶	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۱۷	نیازهای فیزیولوژیکی	زن	۱۶۴	۳/۹۰۵۵	-۰/۲۱۸۳۷	-۲/۳۴۳	۳۸۰	۰/۰۲۰*	مرد	۲۱۸	۴/۱۲۳۹	تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰	شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲																																																													
نیازهای رشد و توسعه فردی	زن	۱۶۴	۳/۸۹۰۲	/۰۴۸۵۰	۰/۵۴۷	۳۸۰	۰/۵۶۶																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۸۴۱۷					نیازهای فیزیولوژیکی	زن	۱۶۴	۳/۹۰۵۵	-۰/۲۱۸۳۷	-۲/۳۴۳	۳۸۰	۰/۰۲۰*	مرد	۲۱۸	۴/۱۲۳۹	تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰	شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲																																																																								
نیازهای فیزیولوژیکی	زن	۱۶۴	۳/۹۰۵۵	-۰/۲۱۸۳۷	-۲/۳۴۳	۳۸۰	۰/۰۲۰*																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۴/۱۲۳۹					تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰	شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲																																																																																			
تعارض نقشها	زن	۱۶۴	۳/۵۳۳۵	۰/۱۱۱۵۲	۱/۱۳۴	۳۸۰	۰/۲۵۸																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۴۲۲۰					شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲																																																																																														
شرایط محل تحصیل	زن	۱۶۴	۳/۷۶۲۲	۰/۰۶۴۹۵	۰/۹۳۰	۳۸۰	۰/۳۵۳																																																																																																									
	مرد	۲۱۸	۳/۶۹۷۲																																																																																																													

بحث و نتیجه گیری

دوره دانشجویی دوره‌ای حساس از نظر قرار گرفتن در طیف وسیعی از مشکلات عاطفی، روانی، اجتماعی، اقتصادی، تحصیلی یا دوری از خانواده است. نگاهی به آمار و ارقام اعتیاد، خودکشی و سایر مشکلات بارز دانشجویی لزوم توجه به این قشر از اجتماع را بیشتر روشن می‌سازد. نتیجه این پژوهش یازده عامل مؤثر در بحران رفتار دانشجویی را مشخص ساخته است که عبارت‌اند از: عوامل سیاسی، ساختار دانشگاه، عوامل اجتماعی، هزینه و اشتغال، هدف و برنامه زندگی، عوامل فرهنگی، نیازهای رشد و توسعه فردی، نیازهای فیزیولوژیکی، تعارض نقشها و شرایط محل تحصیل در دانشگاه. نتیجه تحلیل عاملی مشخص ساخته است که بیشترین واریانس تبیین به عوامل سیاسی باز می‌گردد. نتایج تحلیلهای تکمیلی نیز مشخص ساخت که بین نظرهای گروههای مختلف دانشجویی چه بر حسب گروه و رشته تحصیلی، جنسیت، مقطع تحصیلی و سن در خصوص عامل سیاسی تفاوت معنادار وجود ندارد ($P > 0.05$) و میانگینها بالاتر از سطح متوسط حاصل شده‌اند. این یافته تا حدود زیادی با نتایج

پژوهش‌های رضایی کلاتری (Rezaei Kalantari, 2007)، ذاکر صالحی (Zaker Salehi, 2005) و حبیب‌زاده مرودشتی (Habibzadeh Marvdashti, 2003) همخوان است. این محققان نیز هر کدام به نوعی عوامل سیاسی را در بروز بحرانهای رفتار دانشجویی مؤثر ارزیابی کرده و راهکارهای جلوگیری از رفتارهای بحرانی میان دانشجویان را به سازکارهای مناسب سیاسی در سطح جامعه مرتبط دانسته‌اند. این موضوع با شواهد تجربی نیز سازگار است. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که رفتار سیاسی، هیجانات سیاسی و واکنشهای سیاسی جزء طبیعت انکارناپذیر قشر جوان است که چنانچه به درستی و شایستگی مدیریت نشود می‌تواند به بحرانهای شدید رفتاری و ناهنجاریها در سطح جامعه بزرگ‌تر تبدیل شود. در این پژوهش سه عامل سیاسی؛ یعنی نحوه برخورد مدیریت دانشگاهی با تشکلهای دانشجویی، وجود نداشتن تعریف شفاف در خصوص جنبشهای سیاسی و شفاف نبودن فعالیت‌های سیاسی بیشترین بار عاملی را از خود نشان داده‌اند.

نتیجه دیگر تحلیل عاملی نشان داده است که عوامل اجتماعی نیز از نظر دانشجویان می‌تواند زمینه‌ساز بحران رفتار دانشجویی باشد. نتایج تحلیلهای تکمیلی نیز نشان داد که دانشجویان رشته‌های علوم انسانی این عامل را نسبت به سایر گروههای تحصیلی در بروز بحران رفتار دانشجویی مؤثرتر ارزیابی کرده‌اند. این یافته نیز با نتایج پژوهشها و نظریه‌های موجود از جمله رضایی کلاتری (Rezaei Kalantari, 2007)، فاتحی و همکاران (Fatehi et al., 2007)، حبیب‌زاده مرودشتی (Habibzadeh Marvdashti, 2003)، رضوانیان (Rezvanian, 1999)، ارشد خردگری (Arshad Kheradgari, 2002)، صدفی (Sadafi, 1993) و اسمیت (Smit, 2004) همخوان است. هر کدام از محققان مذکور نیز عوامل و شرایط اجتماعی را زمینه‌ساز بروز بحران رفتاری در میان قشر دانشجو عنوان کرده‌اند. در تبیین این یافته نیز می‌توان گفت که فعل و انفعالات حاکم بر اجتماع و رفتارهای اجتماعی مسلط در نگرش جوانان تأثیرگذار است و چنانچه مورد غفلت قرار گیرد، می‌تواند به بحران و کجرویه‌های اجتماعی تبدیل شود. عوامل اجتماعی طیف وسیع و گستره عظیمی از رفتارها، الگوها و کنشها و واکنشهای اجتماعی را در بر می‌گیرد که در این پژوهش رفتار تبعیض‌آمیزی که در سطح جامعه مشاهده می‌شود، شکست و سرخوردگی دانشجویان در کسب منزلت اجتماعی، اختلافات و کشمکشهای بین فردی و بین گروهی و ترویج ارزشهای متعدد از رسانه‌های مختلف بیشترین بار عاملی را از خود نشان داده‌اند که می‌توانند برای دانشجویان زمینه‌ساز بروز رفتارهای بحرانی شوند.

نتیجه دیگر تحلیل عاملی، عامل اشتغال و هزینه زندگی و تحصیل را به عنوان سومین عامل زمینه‌ساز بحران رفتار دانشجویی روشن ساخته است. در تبیین این یافته می‌توان همسو با شواهد تجربی گفت که برای دانشجو منابع تأمین هزینه تحصیل و گذران روزمره زندگی همیشه حایز اهمیت بوده و است و چنانچه دانشجو احساس کند که بر سر راه تأمین منابع با مانع مواجه است، دچار مشکل خواهد شد و استمرار چنین وضعیتی می‌تواند زمینه‌ساز بحران رفتاری شود. این موضوع برای دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی رنگ و لعاب بیشتری به خود می‌گیرد. نتیجه این پژوهش مشخصاً سه مؤلفه را در این حوزه برجسته ساخته است که عبارت‌اند از: رفتارهای نامناسب والدین در مواجهه با وضعیت بیکاری دانشجویان، انتظارات جدید جامعه از دانشجویان و کمبود فرصتهای شغلی مناسب.

نتیجه دیگر مشخص ساخته است که ساختار دانشگاه محل تحصیل نیز زمینه‌ساز بروز بحران رفتار دانشجویی است. این یافته نیز با نتایج تحقیقات اسمیت (Smit, 2004) و ذاکر صالحی (Zaker Salehi, 2005)

همخوان است. محققان مذکور نیز ساختار حاکم بر دانشگاه را از نظر ساختار تصمیم‌گیری، ساختار قدرت و مدیریت دانشگاهی به عنوان عواملی که می‌تواند زمینه‌ساز بروز بحران رفتاری میان دانشجویان شود، ارزیابی کرده‌اند. در تبیین این یافته مطابق با شواهد تجربی موجود می‌توان گفت که ساختار سلسله‌مراتبی، مدیریت بوروکراتیک، تمرکزگرایی و رسمیت‌گرایی افراطی در رتق و فتق امور دانشجویان می‌تواند زمینه را برای بروز رفتارهای بحرانی دانشجویان هموار سازد. در این پژوهش مؤلفه‌هایی چون وجود قوانین و مقررات افراطی و ناکارآمد در دانشگاه و عدم پاسخگویی صحیح و به موقع مسئولان از جمله عواملی هستند که بیشترین بار عاملی را از خود نشان داده‌اند. علاوه بر عوامل ساختاری، عوامل آموزشی نیز از جمله نامناسب بودن روشهای تدریس استادان، شیوه‌های نامناسب ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و کم توجهی به پرورش مهارت‌ها و قوه خلاقیت دانشجویان نیز به عنوان عوامل مؤثر بر بحران رفتاری دانشجویان شناخته شده‌اند.

نتیجه دیگر، عوامل فرهنگی را به عنوان زمینه‌ساز بروز بحران رفتار دانشجویی مشخص کرده است که این یافته با نتایج تحقیقات رضایی کلانتری (Rezaei Kalantari, 2007)، فاتحی و همکاران (Fatehi, et al., 2007)، حبیب‌زاده مرودشتی (Habibzadeh Marvdashti, 2003) و پسندیده (Pasandideh, 1995) همخوان است. سایر عوامل شناخته شده مؤثر بر بحران رفتاری بیشتر جنبه فردی دارند که عبارتند از: داشتن هدف و برنامه مشخص برای زندگی، عوامل مرتبط با رشد و توسعه فردی، چگونگی تأمین نیازهای فیزیولوژیکی، تعارض نقشها در زندگی و تحصیل و احساس رضایت یا نارضایتی از شرایط تحصیلی حاکم بر فضای دانشگاه محل تحصیل. این عوامل نیز در تحقیقات قبلی مورد توجه بوده است، از جمله اینکه نتیجه تحقیق مشخص ساخته است که عوامل فردی در بروز بحران بیشتر از عوامل اجتماعی تأثیرگذار است. فاتحی و همکاران (Fatehi et al., 2007) نیز در پژوهش خود بدین نتیجه رسیده‌اند که رفتار ناپه‌نچار نوجوانان گاهی اوقات تحت تأثیر عوامل فردی است. رستگار خالد (Rastegar khaled, 2002) نیز نقش تعارض نقشهای شغلی-خانوادگی را بررسی کرده است که می‌تواند زمینه‌ساز ناهنجاری شوند. در تبیین این یافته می‌توان مطابق با شواهد تجربی موجود گفت که احساسات، ادراکات و پنداشته‌های افراد جوان نسبت به شرایط حاکم بر زندگی شخصی و فردی خویش و تطابق آن با انتظارات آرمانی آنان بسیاری اوقات می‌تواند زمینه‌ساز بروز رفتارهای بحرانی شود. عوامل فردی که بیشترین سهم را در بروز بحرانهای رفتاری دانشجویی دارند، عبارتند از: نداشتن برنامه مشخص برای گذراندن اوقات فراغت، خودباوری و اعتماد به نفس پایین، تمایلات جنسی مرتفع نشده، مشکل در پذیرش نقشهای جدید در زندگی، محل تحصیل و محل اشتغال و نارضایتی از هم‌رنگی اجباری با هنجارهای حاکم در محیط دانشگاه. برای مقابله با عوامل زمینه‌ساز بحران رفتاری در میان دانشجویان راهبردهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- ایجاد فضای مناسب برای فعالیتهای سیاسی دانشجویان در چارچوب قوانین مصوب؛
- تعریف شفاف از جنبشها و فعالیتهای سیاسی دانشجویان؛
- کاهش مقررات اداری افراطی و ناکارآمد در دانشگاه؛
- استانداردسازی خوابگاههای دانشجویی، رستورانها و تغذیه؛
- فراهم کردن زمینه‌های قانونی پاسخگویی سریع و به موقع به مسائل دانشجویی؛
- به کارگیری مدیران منعطف در دانشگاه؛

- ارائه تسهیلات و وام‌های بلند مدت به دانشجویان برای پرداخت شهریه؛
- ایجاد فضای سالم فرهنگی و اجتماعی برای دانشجویان؛
- عدم تبعیض میان دانشجویان؛
- فراهم ساختن شرایط پیشرفت دانشجویان و کسب منزلت آنها در جامعه؛
- ارج نهادن به ارزشهای دانشجویی؛
- مدیریت و برخورد صحیح و صادقانه با دغدغه‌ها، خواستها و ترجیحات دانشجویان؛
- ایجاد فضای مطلوب اجتماعی در حوزه‌های فکری برای دانشجویان؛
- تدارک برنامه و اتخاذ تدابیر بیشتر برای حفظ ارزشهای ملی در دانشگاه و تشویق دانشجویان به این امر؛
- ایجاد زمینه مناسب برای تعامل هر چه بیشتر دانشگاهها با سایر نهاد های اجتماعی؛
- تلاش به منظور ایجاد کارآفرینی برای مواجهه با چالشهای مالی و اقتصادی؛
- برنامه‌ریزی صحیح برای بهینه‌سازی اوقات فراغت دانشجویان؛
- ارائه و تقویت برنامه‌های آموزش برای خانواده‌ها در خصوص متعادل کردن انتظارات آنها در ازدواج فرزندان؛
- توجه بیشتر به مشاوره‌های روانی، تحصیلی و شغلی برای هدفگذاری و آینده‌نگری صحیح دانشجویان؛
- ایجاد دوره‌های آموزشی برای ارتقای علمی اعضای هیئت علمی؛
- تجدید نظر در نظام ارزشیابی فعلی از آموخته‌های دانشجویان؛
- تقویت محتوای آموزشی و به روز کردن برنامه‌های مصوب آموزشی در خصوص آموزش تفکر انتقادی و خلاق؛
- تدارک برنامه‌های درسی جدید با توجه به نیازهای در حال تغییر؛
- ایجاد انگیزه بیشتر در دانشجویان به امر تحصیل در سطوح بالاتر؛
- فراهم ساختن زمینه تبادل فرهنگی و علمی با دانشجویان خارج از کشور از طریق برگزاری کنفرانسهای بین‌المللی در دانشگاه؛
- فراهم آوردن زمینه درک صحیح امور بین‌المللی برای دانشجویان از طریق ارائه دروسی با محتوای مسائل جهانی و بین‌المللی؛
- تقویت عزت نفس و خود باوری دانشجویان از طریق پذیرش ایده‌های منطقی آنها مطابق با چارچوب سازمانی؛
- مشارکت بیشتر دانشجویان در فعالیتهای آموزشی و سهمیم کردن آنها در اداره دانشگاهها از طریق تشکلها؛
- تدارک برنامه آموزشهای مرتبط با نقشهای جدیدی که دانشجویان باید در محل تحصیل، خانه و اجتماع عهده‌دار شوند؛
- تدوین و اجرای برنامه‌هایی برای آگاهی دادن و مشارکت بیشتر دانشجویان در مسائل اجتماعی؛
- تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی برای تقویت انگیزه تحصیل و یادگیری مستمر به منظور تقلیل افت تحصیلی دانشجویان.

References

1. Arshad Kheradgari, M. R. (2002); *Social Factor Affective on Identity Crisis among Student of Islamic Azad University Tabriz Branch*; Unpublished Dissertation, Islamic Azad University Tabriz Branch (in Persian).
2. Azad, H. (1999); *Psychopathologist*; Beasat: Press(in Persian).
3. Bradley, Jada (2009); *The Crisis*; Baltimore, Vol. 116, Iss. 1, P. 42.
4. Brown, Richard, Therese A. Mmatousek and Mary B. Radue (2009); *Journal of American, College Health*, Washington, Vol. 57, Iss. 611, P. 8.
5. Dehler, E. Gordan(2009); *Critical Beings and a Pedagogy of critical Action*; Management Learning, Prospects and Possibilities of Critical Management Education, Thousand Oaks, Vol. 40.
6. Fatehi, B. and L. Moosavi (2007); *Management Behavioral Models in Crisis*; Available at: http://www.civilica.com/Paper-INDM03-INDM03_035.html
7. Goodazvand Chegini, S. (2007); *How Effective Crisis on People Personality*; Available at: [http://www. Cheknevis.com/parts/Oloum Ejtemai/Branch.aspx](http://www.Cheknevis.com/parts/Oloum Ejtemai/Branch.aspx)
8. Habibzadeh Marvdashty, F. (2003); *Study of Youth National and Religious Identity and its Effect on Political and Social Participation Them*; Unpublished Master's Thesis, Azahra University (in Persian).
9. Honarmand, R. (2006); "Study Spirit Injury of Students"; *Journal of Aftab*, Vol. 245 (in Persian).
10. Jayong, L. Choi, James Rogers and James L. Werth Jr.(2009); "Counseling Psychologist"; *College Park*, Vol. 37, Iss. 2, P. 186.
11. King, A. Keith, Rebeca A. Vidourek and Jennife L. Strader(2008); *Suicide & Life – Threatening Behavior*; New York, Vol. 38, Iss. 5, p. 608.
12. Masroor Shalmani, A.(2002); *The Relationships Intrafamily and its Effect on Juveniles Abnormal Behavior*; Unpublished Master's Thesis Azahra Unive (in Persian).
13. Mohseni, A. A.(2004); *Social and Cultural Damages at Universities*; Higher Education Encyclopedia.

14. Momtas, F. (2004); *Crisis West Sociology*; Enteshar: Press (in Persian).
15. Momtaz, F.(2002); *Social Aberration: Theories and Approaches*; Tehran: Press (in Persian).
16. News and World Report (2009); U. S., Washington, Vol. 146, Iss. 8, P. 26, Available at: <http://proquest.umi.com/pqdweb?>
17. Pasandideh, M. M. (1995); *Aspects Cultural and Informational Invasion of West and Its Effect on Mental and Behavioral Processes of Student at Tehran Universities*; Unpublished Dissertation, Alameh Tabatabaei University (in Persian).
18. Rastegar Khaled, A. (2002); *Study of Roles Conflict at Jobs and Families and Social Factors Effective on it*; Unpublished Doctoral Dissertation, Tarbiat Modares University (in Persian).
19. Rezaei Kalantari, M. (2007); *Study of Crisis Dimensions at Higher Education and Offer Appropriate Strategies for Reduce it*; Unpublished Doctoral Disseration (in Persian).
20. Rezvanian, E. (1999), *Study of Social Models of Narcotic Material Consumption among Student at Faculties of Tehran University*; Unpublished Doctoral Dissertation, Tehran Medical Sciences University (in Persian) .
21. Sadafi, Z. (1993); *Effective Factors on Social Aberrations with Emphasis Factor of Family, Cultural, Social Effective on Juvenile Delinquency*; Unpublished Master's Thesis, Shahid Beheshti University (in Persian).
22. Salehi, GH. (2005); *Iranian University (Introduce on Higher Education Sociology)*; Kavir: Press (in Persain).
23. Shirodi, M. (2006); *Political Participant: Processes and Results*; Revagh Andiesh: Press (in Persian).
24. Smith, Peter (2004); *A Tale of Three Revolutioons? Science, Society, and the University in: Higher Education Re-formed*; Falmer: Press.
25. Taghipour, H. (2007); *Determinate Critical Factors in Guidance School and Presentation a Model for Crisis Management in School of Mazanderan Province*; Unpublished Dissertation, Islamic Azad University Science and Research Branch (in Persian).

26. Tamini, H. (2005); *Study How to Spend Free Time of Tehran Medical Science University Student*; Unpublished Dissertation Tehran Medical and Health Science University (in Persian).
27. Thomas, K. Michael (2009); "Time for Higher ed to Survive Crisis and Thrive"; *The New England Journal of Higher Education*, Boston: Vol. 23.
28. Valizadeh, Z. (2005); *The Comparative Psyche Health and Academic Achievement among Settler no Settler Students in Dormitory at Tehran University*; Unpublished Dissertation Azahra University (in Persian).
29. Viktoriya, Magid, Craig R. Colder, Laura R. Stroud, Mimi Nichter and Mark Nichter (2009); *Addictive Behaviors*; Oxford: Nov., Vol. 34, Iss. 11, P. 973.